

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ ΑΡΧΑΙΟΥ & ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

Κ Λ Α Σ Σ Ι Κ Ο

Παναγιώτης Κουρκιάς
Κλασικός Φιλολόγος

Για μια ακόμη χρονιά συνεχίζουμε να γινόμαστε μέτοχοι μεγάλων επιτυχιών! Συγχαίρουμε θερμά τους μαθητές μας που και φέτος σημείωσαν υψηλές βαθμολογίες, παρά τη δυσκολία των θεμάτων των φετινών εξετάσεων, τιμώντας τόσο εμάς τους καθηγητές τους όσο και τους ίδιους τους εαυτούς τους. Αξίζει, επίσης, να συγχαρούμε όλα εκείνα τα παιδιά που κατέβαλαν το μέγιστο των προσπαθειών τους, αλλά εξαιτίας αστάθμητων παραγόντων δεν πέτυχαν τις επιδόσεις που άξιζαν και μπορούσαν. Ενδεικτικά αναφέρουμε τους εξής μαθητές μας:

<p>• ΖΟΥΚΑ ΧΑΡΑ Λατινικά 19,8 (1η ΣΤΟ 5ο ΛΥΚΕΙΟ - 3η ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΛΥΚΕΙΑ ΤΗΣ ΛΑΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ) Ιστορία 19,4 (2η ΣΤΟ 5ο ΛΥΚΕΙΟ ΚΑΙ ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΛΥΚΕΙΑ ΤΗΣ ΛΑΜΙΑΣ - 3η ΣΤΗ ΦΘΙΩΤΙΔΑ) Λογοτεχνία 19,2 (1η ΣΤΟ 5ο ΛΥΚΕΙΟ 4η ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΛΥΚΕΙΑ ΤΗΣ ΛΑΜΙΑΣ - 5η ΣΤΗ ΦΘΙΩΤΙΔΑ) Αρχαία 17,7 Εκθεση 17,1 • ΤΑΣΙΟΠΟΥΛΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Λατινικά 19 (2ος ΣΤΟ 4ο ΛΥΚΕΙΟ)</p>	<p>Ιστορία 17,9 Αρχαία 17,6 • ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ ΧΑΡΙΣ Ιστορία 19 (1η ΣΤΟ 3ο ΛΥΚΕΙΟ) Λογοτεχνία 17,2 (3η ΣΤΟ 3ο ΛΥΚΕΙΟ) • ΔΑΡΑΒΕΛΙΑ ΑΣΗΜΙΝΑ Εκθεση 17,5 (3η ΣΤΟ 2ο ΛΥΚΕΙΟ) • ΤΣΩΝΟΥ ΚΩΝ/ΝΑ Ιστορία 16,9 Λογοτεχνία 16,8 Λατινικά 16,2 Αρχαία 16</p>	<p>• ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΣΠΥΡΙΔΟΥΛΑ Λατινικά 16,8 Αρχαία 16,5 Λογοτεχνία 16,2 Ιστορία 14,6 • ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ Ιστορία 17,4 • ΜΠΟΥΡΟΓΙΑΝΝΗΣ ΧΑΡΗΣ Εκθεση 16,3 Λογοτεχνία 15,6 • ΑΡΓΥΡΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ Λογοτεχνία 15,6 Αρχαία 14,8 • ΜΠΟΥΡΟΓΙΑΝΝΗΣ ΘΩΜΑΣ Εκθεση 16,5 • ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ ΛΥΔΙΑ Εκθεση 16</p>
--	---	---

Πανελλαδικές Εξετάσεις: Αβάσταχτη προχειρότητα ή επιστημονική εγκυρότητα;

Ημέρες δημοσιοποίησης των αποτελεσμάτων των πανελλαδικών εξετάσεων αυτές που διανύουμε και η σκέψη μας αναπόφευκτα ανατρέχει σε όσα διαδραματίστηκαν και άφησαν τη σφραγίδα τους χαρακτηρίζοντας αρνητικά τις εξετάσεις του 2012, που κατά τα άλλα βεβαίως διεξήχθησαν κανονικά. Το ενδιαφέρον μονοπώλησε το γνωστό αμφιλεγόμενο θέμα της Φυσικής, ωστόσο προσωπικά θα ήθελα να θίξω ένα άλλο ζήτημα που ελάχιστα προσέχθηκε και αφορά τα Λατινικά.

Το ότι υπάρχουν «γκρίζες ζώνες» στο «Αιγαίο πέλαγος» των Λατινικών και κυρίως στο Συντακτικό με ποικίλα αμφισβητούμενα σημεία είναι από παλιά γνωστό σε όλους εμάς που διδάσκουμε το συγκεκριμένο μάθημα. Οι λόγοι πολλοί: κυρίως οι ανεπάρκειες του σχολικού βιβλίου και οι διαφωνίες ανάμεσα στα υπάρχοντα εγχειρίδια. Σας φευνές εξετάσεις όμως το πρόβλημα αναδείχθηκε με έναν τρόπο ιδιαίτερα εντυπωσιακό.

Πρόκειται, συγκεκριμένα, για το τελευταίο ζήτημα Γ2γ των θεμάτων που είχε την εξής εκφώνηση:

«Quas ego, cupidus bene gerendi et administrandi rem publicam, semper mihi proponerebam» [(μεταφράζουμε) «Αυτές εγώ (σ.σ. δηλ. τις εικόνες), επιθυμώντας να διοικώ και να διαχειρίζομαι σωστά την πολιτεία μας, τις έβαζα πάντα μπροστά μου ως πρότυπα»]: να μετατρέψετε τον ευθύ λόγο σε πλάγιο με εξάρτηση από τη φράση «Cicero dicit» [=Ο Κικέρωνας λέει»].

Ζητούσε, δηλαδή, να μετατρέψουμε την οριστική παρατατικού *proponerebam* από τον ευθύ στο αντίστοιχο ειδικό απαρέμφατο στον πλάγιο λόγο.

Το σχολικό βιβλίο δεν αναφέρει απολύτως τίποτε για την αντιμετώπιση μιας τέτοιας περίπτωσης. Τι οφείλει λοιπόν να πράξει ο υπεύθυνος καθηγητής που θέλει να δώσει, όχι το καλύτερο στους μαθητές του και να τους προετοιμάσει άρτια για τις εξετάσεις καλύπτοντας το σύνολο των πιθανών ζητημάτων; Θα προστρέξει στην υπάρχουσα εξωσχολική βιβλιογραφία η οποία περιλαμβάνει έγκυρα Συντακτικά π.χ. Θ. Κακριδή, Αθ. Γιαγκόπουλου, Δημ. Τζερεφού κ.α., καθώς και ξενόγλωσσα εγχειρίδια. Και από τη μελέτη των Συντακτικών αυτών προκύπτει ότι από την οριστική παρατατικού πρέπει να πάρουμε απαρέμφατο παρκακείμενου, δηλαδή η σωστή απάντηση είναι:

Cicero dicit eas se cupidum bene gerendi et administrandi rem publicam semper sibi proposuisse

(ενδεικτικά παραπέμπω στα Συντακτικά Θ. Κακριδή σελ. 231, Δημ. Τζερεφού σελ. 186).

Προς μεγάλη μου έκπληξη, όμως, όλες (ή σχεδόν όλες) οι απαντήσεις που πρότειναν εκείνη τη μέρα συνάδελφοι από τα έντυπα και ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης και από το Διαδίκτυο έθεταν απαρέμφατο ενεστώτα *proponere*. Η δε Κεντρική Επιτροπή Εξετάσεων, καθ' α πληροφροσύμασε, απέστειλε οδηγία στους βαθμολογητές να δεχθούν αυτό ως σωστή απάντηση, που δε στήριζεται επιστημονικά. Η συντριπτική πλειοψηφία των μαθητών πανελλαδικά (από ένστικτο; επειδή έτσι διδάχθηκαν από τους καθηγητές τους;) απάντησε *proponere*.

Η επίπτωση, βέβαια, στην τελική βαθμολογία των μαθητών ήταν αμελητέα, αφού η συγκεκριμένη επίμαχη λέξη βαθμολογούνταν με 1 μονάδα στις 100. Συζητώντας, άλλωστε, με συναδέλφους της ιδιωτικής αλλά και της δημόσιας εκπαίδευσης ανά την Ελλάδα προτείναμε, προκειμένου να μην προκληθεί αναστάτωση στους υποψηφίους, να ληφθούν και οι δύο απαντήσεις σωστές (άποψη που συνάντησε ευήκοα ώτα), κάτι που ούτως ή άλλως έχει πράξει η Κεντρική Επιτροπή κατά το παρελθόν σε αμφισβητούμενες περιπτώσεις και σε άλλα μαθήματα. Το ίδιο θα έπρεπε να πράξει και τώρα.

Προσωπικά δε με απασχολεί τόσο το 1/100 όσο το ότι πρόκειται για μείζον ζήτημα επιστημονικής αξιοπιστίας και αξιοπρέπειας. Δεν είναι, άλλωστε, μόνο η βιβλιογραφία που συνηγορεί υπέρ του *proposuisse* αλλά και η κοινή λογική. Τη στιγμή δηλαδή που ο χρόνος του ρήματος εξάρτησης *Cicero dicit* είναι αρκτικός και δη ενεστώτας, αν τεθεί απαρέμφατο ενεστώτα *proponere*, τι νόημα βγαίνει; «Ο Κικέρωνας λέει (τώρα) ότι βάζει μπροστά του (τώρα) τις εικόνες ως πρότυπα». Η έννοια του παρελθόντος που δήλωνε στον ευθύ λόγο ο παρατατικός *proponerebam* (= έβαζα μπροστά μου) δε χάνεται;

Να σημειώσω εδώ πως επικοινωνήσα από τη πρώτη στιγμή έως και σήμερα με συναδέλφους ανά την Ελλάδα που δημοσίευσαν απαντήσεις και τάχθηκαν με τη διαφορετική από τη δική μου

άποψη. Με όσους έχω μιλήσει μέχρι στιγμής οι ίδιοι δε μου παρουσίασαν κάποια επαρκή επιστημονική τεκμηρίωση για τη θέση τους, κινούμενοι με βάση μάλλον μια δική τους υποκειμενική αντίληψη για το νόημα του κειμένου. Ας μην επεκταθώ στο πρόβλημα που θα είχαμε, αν έπρεπε να μετατρέψουμε έναν τέτοιο πλάγιο λόγο, όπως προκύπτει από την απάντηση, στον ευθύ, κάτι που δεν μπορούν ίσως να παρακολουθήσουν οι μέσοι αναγνώστες και αποτελεί θέμα συζήτησης μεταξύ των ειδικών.

Απευθυνόμενος, πάντως, στο ευρύ κοινό των μέσων αναγνώστων αλλά και στους συναδέλφους φιλολόγους θα ήθελα να τονίσω ότι δε γράφω αυτήν τη στιγμή με την ιδιότητα του φροντιστή, με τη στενή ή παρεξηγημένη ενδεχομένως έννοια του όρου. Ας μη βιαστεί να μου προσάψει κάποιος τις συνήθεις κατηγορίες ότι προσεγγίζω τις εξετάσεις με χρησιμοθηρικό και βαθμοθηρικό φροντιστηριακό πνεύμα. Πέρα από όσα θα μπορούσα να πω για το νόμιμο και οργανωμένο ελληνικό φροντιστήριο που αποτελεί αναγνωρισμένο θεσμό και βασικό πυλώνα του εκπαιδευτικού μας συστήματος, θα του υπενθυμίζα ότι, είτε το θέλουμε είτε όχι, οι πανελλαδικές εξετάσεις συνιστούν κορυφαία πράξη της εκπαιδευτικής διαδικασίας που αφορά ένα πολύ μεγάλο κομμάτι της ελληνικής κοινωνίας και δεν μπορούμε να τις αγνοούμε.

Αυτό που με απασχολεί πρωτίτως είναι η επιστημονική ακρίβεια και ακεραιότητα και όσα γράφω υπαγορεύονται προπάντων από την επιστημονική μου συνείδηση. Εμείς οι δάσκαλοι, εξάλλου, έχουμε την ευθύνη να διδάξουμε στους νέους ανθρώπους τον επιστημονικό τρόπο του σκέπτεσθαι και να τους εμπνεύσουμε την αγάπη για την επιστήμη την επιστήμη που ο λόγος της είναι αντικειμενικός και όχι υποκειμενικός, καθαρός και όχι ασαφής, έγκυρος και όχι αβάσιμος.

Και βεβαίως στην επιστήμη δε νοείται δογματισμός και η επιστημονική διαφωνία αποτελεί πρωταρχικό εργαλείο προώθησης της επιστημονικής σκέψης και της γνώσης, ωστόσο η κατ'επίφραση και χάριν άλλων σκοπιμοτήτων διαφωνία και την κοινή γνώμη κουράζει και σύγχυση της προκαλεί. Η κοινή γνώμη έχει κουραστεί να παρακολουθεί π.χ. τους ιατρούς να διαφωνούν για το αν είναι επιβεβλημένο ή επιβλαβές το εμβόλιο κατά του ιού Η1Ν1 της νέας γρίπης, τους νομικούς και συνταγματολόγους να ερίζουν για το αν είναι ή όχι αντισυνταγματικό εκείνο ή το άλλο άρθρο ενός νόμου, τους οικονομολόγους να μην μπορούν να συμφωνήσουν για τα αίτια της οικονομικής κρίσης και τους τρόπους εξόδου από αυτήν κ.ο.κ. Κάπου λοιπόν μέσα σε όλα αυτά δεν πρέπει να βρίσκεται η επιστημονική αλήθεια;

Προκύπτουν, κατά συνέπεια, ορισμένα καίρια και αμείλικτα ερωτήματα που ζητούν απαντήσεις: Πώς είναι δυνατόν η Κεντρική Επιτροπή Εξετάσεων που απαρτίζεται από έμπειρους πανεπιστημιακούς αλλά και καθηγητές Μ.Ε. να δίνει λάθος απαντήσεις-οδηγίες στους βαθμολογητές; Ή έστω να μη λαμβάνει υπόψη της και την έγκυρη βιβλιογραφία;

Και δεν αναιρεί με τη στάση της την πάγια οδηγία που δίνεται στις πανελλαδικές ότι κάθε επιστημονικά τεκμηριωμένη απάντηση είναι αποδεκτή;

Πώς είναι δυνατόν τόσο έμπειροι συνάδελφοι καθηγητές ανά την Ελλάδα να σπεύδουν να ευθυγραμμιστούν με μια αμφιλεγόμενη και ατεκμηρίωτη απάντηση και να προσπερνούν άκριτα την επιστημονικά θεμελιωμένη άποψη; Πώς είναι δυνατόν μπροστά σε μια τέτοια περίεργη ομοφωνία ο διαβασμένος, είτε μαθητής είτε καθηγητής, που υποστηρίζει το ορθό και έγκυρο να αισθάνεται ότι αποτελεί μειοψηφία ή τον μοναδικό παράφωνο ή αν θέλετε το μοναχικό, παράξενο και ιδιόρρυθμο τύπο;

Για όλους αυτούς τους λόγους θεωρώ ότι το ζήτημα πρέπει να απασχολήσει σύνολη την επιστημονική κοινότητα των φιλολόγων και προτείνω να ανοίξει ένα ευρύτατος διάλογος ανάμεσα στα μέλη της, να διερευνηθεί και να ξεκαθαριστεί όχι μόνο το συγκεκριμένο αλλά και μια σειρά άλλων αμφισβητούμενων ζητημάτων, ώστε να δοθούν υπεύθυνες και έγκυρες απαντήσεις και να αποφευχθούν πιθανά σοβαρότερα προβλήματα στο μέλλον. Το οφείλουμε στους μαθητές μας, το οφείλουμε στην επιστήμη μας.

Γιατί η φιλολογία είναι επιστήμη και όχι παραεπιστήμη, όπως θέλουν ή βολεύονται κάποιοι να την παρουσιάζουν.

Γιατί και οι θεωρητικές και ανθρωπιστικές επιστήμες είναι επιστήμες με συγκεκριμένο αντικείμενο, συγκεκριμένη μεθοδολογία και συγκεκριμένα εργαλεία δουλειάς.

Γιατί το κύρος των πανελλαδικών εξετάσεων, του μόνου ίσως αξιοκρατικού και αδιάβλητου θεσμού στην ελληνική κοινωνία, έχουμε χρέος όλοι μας να το διαφυλάξουμε ως κόρην οφθαλμού.